

Josef Hrdlička: Autobiografie Jana Nikodéma Mařana Bohdaneckého z Hodkova

Základní charakteristika pramene a jeho zařazení

Pramen osobní povahy (nebo také ego dokument či Selbstzeugnis), dochovaný v pozůstalosti v první polovině sedmnáctého století zaniknuvšího rodu Mařanů Bohdaneckých z Hodkova, sestává ze tří částí vyhotovených pravděpodobně v různých časových obdobích. Volněji jej lze radit mezi takzvané paměti neboli memoáry.

V českém prostředí se totiž nevytvořily přesně vymezené kategorie pro označování psaných memorabilí a většina autorů, kteří se uchýlili k zaznamenání svých vzpomínek ve formě literárního díla tedy své beletristicky zpracované životní zkušenosti označovala pouze jako paměti. Obdobně se zachoval i autor rodových memoárů rytířů Bohdaneckých, Jan Nikodém Mařan Bohdanecký z Hodkova.

Originály dokumentů spojených se šlechtickým rodem Mařanů Bohdaneckých jsou součástí fondu Sběrka rukopisů (inventární číslo 1146) Archivu Národního muzea v Praze. V tomto archivním fondu lze krom samotných Mařanových pamětí nalézt také osobní korespondenci, rodová privilegia a velkou část dokumentů přímo či nepřímo souvisejících s mařanovskou pozůstalostí.

Členění edičně zpřístupněného materiálu

Své životní dílo rozdělil do třech základních částí. První z nich nesoucí prozaický název *Paměť první* je založená na dnes již ztracených poznámkách, které během svého života vytvořil Janův otec Jiří Bohdanecký. Pojednávají o krátké službě Jiřího ve službách Viléma Slavaty, příslušníka slavného šlechtického rodu Slavatů z Chlumu a Košumberka i o jeho následném působení v roli radního města Telče a také o jeho službě na dvoře Jana Eusebia z Lobkovic. Jan Nikodém se pravděpodobně krátce po smrti svého otce, k níž došlo 4. září roku 1668, ujal sepsání těchto úsečně zaznamenaných vzpomínek.

Druhý oddíl, který byl opatřen titulem *Paměť druhá*, již mapuje život samotného autora. Jan Nikodém Bohdanecký z Hodkova v něm zaznamenal události přímo předcházející definitivnímu potvrzení rytířského statutu jejich rodu privilegiem císaře Leopolda I. z roku 1678. Zaměřuje se především na popis setkání s významnými hosty, své úspěchy, jichž dosáhl v roli hejtmana města Telče a obecně veškeré přispívající ke zvyšování ctnosti a rodové prestiže. Zbylým faktům, odporujícím nebo přímo nesouvisejícím se zájmy rodu, se autor účelově vyhýbá, nebo je patřičně upravuje, tak aby náležitě podporovaly hlavní myšlenku jeho díla.

V oddílu nazvaném *Paměť třetí* Jan Nikodém popisuje vše, co následovalo po udělení kýženého privilegia s primárním záměrem zvýšit rodovou prestiž podobně, jako tomu ostatně bylo již ve dvou předcházejících částech Mařanových pamětí. Ve

třetím oddíle se můžeme dočíst o zakládání kostelů či božích muk, přivádění jinověrců na pravou víru, a také o smrti Mařanova dlouholetého chleboďárce Ferdinanda Viléma Slavaty z Chlumu a Košumberka. Autobiografie je symbolicky ukončena úmrtím císaře Leopolda I. Autor si zde nezapomněl postěžovat na značný nevědek, s nímž se údajně ve Slavatových službách pravidelně setkával.

Pozadí vzniku mařanovské autobiografie

Jan Nikodém Mařan Bohdanecký z Hodkova svoje převážně autobiografické dílo sepsal pro všechny případné pokračovatele svého rodu. Jediným z jeho mužských potomků, který se dožil dospělosti a mohl se tak stát nositelem rodové paměti byl Janův nejstarší syn Jan Karel Bernard. Již od svého narození byl Jan Karel určen pro dráhu vysokého státního úředníka. Po absolvování jezuitské koleje nastoupil na artistickou fakultu Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze. Následně přestoupil na fakultu právní, kde zůstal až do úspěšného složení advokátských zkoušek. Po absolvování advokátských zkoušek se ovšem stopa Karla Mařana Bohdaneckého ztrácí a je tedy pravděpodobné, že na kýžený úřad nedosáhl. Autobiografie tím tedy ztratila svůj původní smysl.

Původ a společenské postavení Mařanů Bohdaneckých z Hodkova

Mařanové Bohdanečtí se od vydání již zmíněného privilegia císaře Leopolda z roku 1678 mohli definitivně považovat za starožitný rytířský rod, neboť jim byl potvrzen urozený původ ve čtvrté generaci. Navzdory proklamacím o starobylých kořenech rodu, které měly sahát až do období vlády krále Jiřího z Poděbrad, byly základy rodové tradice položeny až v průběhu druhé poloviny 16. století. Mařanové Bohdanečtí byli pravděpodobně erbovníky pocházejícími z městského prostředí a jejich zařazení mezi vladyky potvrzovalo až privilegium vydané císařem Ferdinandem III.

Jan Nikodém Mařan Bohdanecký a zřejmě již jeho otec Jiří se systematicky pokoušeli o ztotožnění svého původu se starým utrakvistickým rodem Bohdaneckých z Hodkova. Samotní Mařanové Bohdanečtí však byli zapřísáhlými katolíky. O shodě jmen se Mařanové patrně dozvěděli již v první polovině sedmnáctého století. Po nešťastné události, při níž zemřeli všichni zbývající mužští představitelé rodu Bohdaneckých z Hodkova se Jiří Mařan Bohdanecký pokusil o začlenění jejich rodových symbolů do vlastního erbu. Tato snaha byla ovšem zpočátku neúspěšná a otcovo dílo zdárně dokončil až samotný autor autobiografie Jan Nikodém.

Již před udělením Leopoldova privilegia začal užívat přídomek z Hodkova, jehož držbu ovšem neměl oficiální cestou povolenou. Na pražských měšťanských domech, které Jan Nikodém vlastnil se upravený erb kombinující původní znak Mařanů Bohdaneckých propíchnutý lín objevuje v kombinaci se specifickým rodovým znakem Bohdaneckých z Hodkova, zlatými šraňky. Již několikrát zmiňované Leopoldovo privilegium tedy pouze zákonitě potvrzovalo předchozí Janovy kroky.

Koncepce a členění edice

Tři knihy pamětí Jana Nikodéma Mařana Bohdaneckého z Hodkova a jeho otce Jiřího byly zásluhou Josefa Hrdličky edičně zpřístupněny vůbec poprvé. K jejich vydání se editor uchýlil z důvodů úzkých klientských vazeb, pojících Mařany Bohdanecké se dvorem významného rodu z prostředí vyšší šlechty zemí koruny české, Slavatů z Chlumu a Košumberka. Hned několik urozených mužů z nejbližšího okolí tohoto významného rodu se uchýlilo k vytvoření memoárového díla a bylo proto výzkumně hodnotné zveřejnit i autobiografické záznamy jednoho z jejich urozených klientů.

Edice samotná je rozčleněna do tří hlavních částí, kterým předchází krátká předmluva. První z těchto částí tvoří rozsáhlá studie zabývající se nejenom životem a původem tří generací Mařanů Bohdaneckých z Hodkova, ale také edičním zpřístupňováním raněnovověkých šlechtických pamětí obecně.

Druhou část zaplňují všechny tři již výše zmiňované části Mařanovské autobiografie. Jedná se o běžný typ edičního zpřístupnění kopírujícího původní členění originálu a využívajícího pouze doplněnou transliteraci nikoli transkripci. Transkripce se jako dominantní forma zpřístupňování starých textů z období středověku i raného novověku objevovala po celé devatenácté a po většinu dvacátého století. Třetí část edice vyplňuje chronologický přehled dějinných souvislostí, o nichž paměti Jana Nikodéma Mařana mlčí (kapitola Historické komentáře), obsáhlý slovník pojmů a jmenný rejstřík.

Výzkumné zaměření editora

Doc. PhDr. Josef Hrdlička, Ph.D., působící v Ústavu pomocných věd historických Filozofické fakulty Jihočeské univerzity v Plzni se dlouhodobě věnuje studiu každodennosti šlechty českých zemí v průběhu šestnáctého a sedmnáctého století a také zkoumání vývoje městského prostředí ve shodném období. Ve svých monografiích se mimo jiné zaměřuje na společenský život na sídlech Rožmberků a pánů z Hradce (*Dvory velmožů s erbem růže: Všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce*), pravidla stolování na aristokratických dvorech (*Hodovní stůl a dvorská společnost: Strava na raně novověkých aristokratických dvorech v českých zemích 1550-1650*) nebo též na průběh rekatolizace v raně novověkém městě (*Víra a moc*). Rovněž přispěl do přehledové kolektivní monografie *Věk urozených: Šlechta v českých zemích na prahu raného novověku*.

Matej Baník (462320), Michal Dáňa (450093), Jiří Durkaj (448644)

Literatura a internetové stránky

Jan Nikodém Mařan BOHDANECKÝ Z HODKOVA, *Autobiografie Jana Mařana Bohdaneckého z Hodkova*. Josef Hrdlička (ed.), České Budějovice 2003.

Josef VÁLKA, *Dějiny Moravy 2: Morava reformace, renesance a baroka*, Brno 1995, s.115-156.

Tomáš STERNECK, *Autobiografie Jana Nikodéma Mařana Bohdaneckého z Hodkova (Recenze)*, Časopis Matice moravské, r. 2003, č. 2, s. 543.

Historický ústav AV ČR: Bibliografie dějin českých zemí. *Josef Hrdlička* [online] [cit. 25.11.2018]. Dostupné z: <https://biblio.hiu.cas.cz/authorities/1190?locale=cs>